

Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyi
Bakı İdarəetmə və Texnologiya Kolleci

“İnformasiya texnologiyaları və sistemləri”

fənninin

PROQRAMI

040548 - “İnformasiya texnologiyası sistemləri”

Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyi Bakı
İdarəetmə və Texnologiya Kollecinin Metodiki
şurasının 15 sentyabr 2017-ci il tarixli iclasının
qərarı ilə təsdiq edilmişdir.
(Protokol № 1)

Bakı 2017

Tərtib etdi:

Bakı İdarəetmə və Texnologiya
Kollecinin ixtisas müəllimi

Abdullayeva Aysel İltifat

Redaktor:

Bakı İdarəetmə və Texnologiya
Kollecinin «Kompyuter və kompyuter
şəbəkələri» fənn birləşməsinin sədri

Yunusov Ağabala Abdulxeyir

Rəy verənlər:

Bakı İdarəetmə və Texnologiya
Kollecinin ixtisas müəllimi

1.Məmmədova Vüsalə Mahir

AzTU “KS və şəbəkələri” kaf.,
dosent

2. F.Ç.Səmədov

İZAHAT VƏRƏQİ

İnformasiya texnologiyaları — informasiya ehtiyatlarından istifadə olunması proseslərinin ağırlığını azaltmaq, onların etibarlığını və operativliyini çoxaltmaq məqsədilə informasiyanın toplanması, emalı, saxlanması, ötürülməsini təmin edən və texnoloji zəncirdə birləşdirən metodlar, istehsal prosesləri və texniki-proqram vasitələri toplusudur.

Fənnin tədrisinə 90 saat, o cümlədən 60 saat mühazirə və 30 saat seminar üçün ayrılmışdır. Fənn üzrə müvəffəq qiymət alan tələbə 6 kredit əldə etmiş olur.

Proqramda mövzuların mühazirə və seminar məşğələlərə görə saatlar üzrə paylanma cədvəli, həmçinin mövzuların tədris standartına uyğun qısa məzmunu, istifadə olunan ədəbiyyatlar verilir. Mövzularda informasiya texnologiyalarının mahiyyəti, inkişafı, məqsədi, informasiya sisteminin qurulmasının əsas mərhələləri, informasiya sisteminin həyat dövrü, informasiya sisteminin qurulma metodologiyası, verilənlər anbarı konsepsiyası və s. haqqında məlumatlar açıqlanır.

İnformasiya texnologiyasında əsas məqsəd insan tərəfindən analiz edilmək və onun əsasında qərar qəbul etmək üçün informasiya istehsalıdır.

MÖVZULAR ÜZRƏ SAATLARIN PAYLANMASI

№	Mövzuların adları	Mühazirə	Seminar
1.	İnformasiya texnologiyalarının (İT) mahiyyəti	2	
2.	İnformasiya texnologiyalarının inkişafı	2	
3.	İnformasiya texnologiyalarının (İT) mahiyyəti. İnformasiya texnologiyalarının inkişafı		2
4.	İnformasiya texnologiyalarının əsas anlayışları.Məlumat.Xəbər	2	
5.	Verilənlər.Biliklər.İnformasiya	2	
6.	İnformasiya texnologiyalarının əsas anlayışları.Məlumat.Xəbər. Verilənlər.Biliklər.İnformasiya		2
7.	İnformasiya texnologiyalarının məqsədləri	2	
8.	Yeni informasiya texnologiyalarının əsas xüsusiyyətləri	2	
9.	İnformasiya texnologiyalarının məqsədləri. İT-in əsas məsələləri		2
10.	İT-in texniki təminatı	2	
11.	Kompyuterin arxitekturası	2	
12.	İT-in texniki təminatı. Kompyuterin arxitekturası		2
13.	Elektron hesablama maşınları	2	
14.	Mikroprosessorların inkişaf tarixi və nəsilləri	2	
15.	Elektron hesablama maşınları. Mikroprosessorların inkişaf tarixi və nəsilləri		2
16.	Daxiletmə qurğuları	2	
17.	Xaricetmə qurğuları	2	
18.	Daxiletmə və xaricetmə qurğuları		2

19.	İnformasiya sisteminin qurulmasının əsas mərhələləri.	2	
20.	Konseptual mərhələ	2	
21.	İnformasiya sisteminin qurulmasının əsas mərhələləri. Konseptual mərhələ		2
22.	İnformasiya sisteminin həyat dövrü	2	
23.	İnformasiya sisteminin həyat dövrünün strukturu	2	
24.	İnformasiya sisteminin həyat dövrü. İnformasiya sisteminin həyat dövrünün strukturu		2
25.	Kaskad modeli.	2	
26.	Kaskad modelinin üstünlüyü və çatışmazlıqları	2	
27.	Kaskad modeli. Kaskad modelinin üstünlüyü və çatışmazlıqları		2
28.	Prototip modeli	2	
29.	Spiral modeli. Spiral modelinin üstünlükləri, çatışmazlıqları	2	
30.	Prototip modeli. Spiral modeli. Spiral modelinin üstünlükləri, çatışmazlıqları		2
31.	İnformasiya sisteminin qurulma metodologiyası	2	
32.	Rad metodologiyasının xüsusiyyətləri, əsas prinsipləri	2	
33.	İnformasiya sisteminin qurulma metodologiyası. Rad metodologiyasının xüsusiyyətləri, əsas prinsipləri		2
34.	Obyektyönlü proqramlaşdırma	2	
35.	Vizual proqramlaşdırma	2	
36.	Obyektyönlü proqramlaşdırma. Vizual proqramlaşdırma		2
37.	Verilənlər anbarı konsepsiyası	2	
38.	Qərar qəbuletmənin təminatı sistemi	2	
39.	Verilənlər anbarı konsepsiyası. Qərar qəbuletmənin təminatı sistemi		2
40.	Çoxölçülü model	2	
41.	Relasiya modeli	2	
42.	Çoxölçülü model. Relasiya modeli		2
43.	Metaverilənlər	2	
44.	Metaverilənlərdən istifadə üsulları	2	
45.	Metaverilənlər. Metaverilənlərdən istifadə üsulları		2
Cəmi:90 saat			

MÖVZULAR VƏ ONLARIN QISA İZAHİ

Mövzu 1. İnformasiya texnologiyalarının (İT) mahiyyəti – 2 saat

İnformasiya texnologiyalarının tarixi. İnformasiya texnologiyalarının inkişafı ilə bağlı görülən işlər. İnformasiya texnologiyalarının mahiyyəti.

Mövzu 2. İnformasiya texnologiyalarının inkişafı – 2 saat

İnformasiya texnologiyalarının İnkişaf prinsipləri. İnformasiya texnologiyasının xüsusiyyətləri. İnformasiya texnologiyalarının mərhələləri.

Mövzu 3. Seminar - 2 saat

Mövzu 4. İnformasiya texnologiyalarının əsas anlayışları. Məlumat. Xəbər – 2 saat

Əsas anlayışlar. “Məlumat” (xəbər) və “İnformasiya” anlayışlarının fərqləndirilməsi. Məlumatın köməyi ilə konkret obyekt, subyekt, hadisə, mühit və s. haqqında biliklərin əldə edilməsi.

Mövzu 5. Verilənlər. Biliklər. İnformasiya – 2 saat

“Verilən” anlayışının izahı. Verilənin qiyməti. Verilənlərin tip xarakteristikası. Verilənlərin strukturu. “Bilik” anlayışı. İnformasiya anlayışı, onun formaları və xassələri.

Mövzu 6. Seminar - 2 saat

Mövzu 7. İnformasiya texnologiyalarının məqsədləri – 2 saat

İnformasiya texnologiyalarının məqsədləri. İnformasiya texnologiyalarının formalaşdırılması və istifadəsi.

Mövzu 8. Yeni informasiya texnologiyalarının əsas xüsusiyyətləri – 2 saat

Metodologiya. Əsas əlamət. Nəticə.

Mövzu 9. Seminar - 2 saat

Mövzu 10. İT-in texniki təminatı – 2 saat

Texniki vasitələr kompleksi. Texniki təminatın təşkilində istifadə olunan formalar. Riyazi və proqram təminatı. Proqram təminatı. Ümumsistem proqram təminatı. Xüsusi proqram təminatı. İnformasiya təminatı. Təşkilati təminat. Hüquqi təminat.

Mövzu 11. Kompyuterin arxitekturası – 2 saat

Kompyuterin arxitekturasının əsas tərkib hissələri. Kompyuterin arxitekturası strukturu anlayışı. Neyman arxitekturasının əsas prinsipləri.

Mövzu 12. Seminar - 2 saat

Mövzu 13. Elektron hesablama maşınları – 2 saat

Elektron hesablama maşınları və onun yaranma tarixi. Elektron hesablama maşınlarının nəsilləri. Superkompyuterlər. Meynfreymlər. Mini Elektron hesablama maşınları.

Mövzu 14. Mikroprosessorların inkişaf tarixi və nəsilləri – 2 saat

Mikroprosessorların təyinatı və xarakteristikaları. Mikroprosessorların nəsilləri. Mikroprosessorların proqram modeli.

Mövzu 15. Seminar - 2 saat

Mövzu 16. Daxiletmə qurğuları – 2 saat

Klaviatura, skaner, rəqəmli kamera, mikrofon, qrafik planşet və s. haqqında məlumatlar.

Mövzu 17. Xaricetmə qurğuları – 2 saat

Printer, plotter (qrafik çəkən qurğu), səs gücləndirici, monitor və s. haqqında məlumatlar.

Mövzu 18. Seminar - 2 saat

Mövzu 19. İnformasiya sisteminin qurulmasının əsas mərhələləri – 2 saat

Konseptual mərhələ. Texniki tapşırıqın tərtib edilməsi. Layihələndirmə. Hazırlama. Sazlama və testləmə. Sistemin istismara verilməsi. Sistemin müşayiət edilməsi.

Mövzu 20. Konseptual mərhələ - 2 saat

Layihənin təyin edilməsi. Layihənin konsepsiyasının hazırlanması. Konseptual mərhələdə görülən işlər.

Mövzu 21. Seminar - 2 saat

Mövzu 22. İnformasiya sisteminin həyat dövrü – 2 saat

İnformasiya sisteminin həyat dövrünün prosesləri. İnformasiya sisteminin həyat dövrünün strukturu. İnformasiya sisteminin həyat dövrünün modelləri.

Mövzu 23. İnformasiya sisteminin həyat dövrünün strukturu – 2 saat

Başlanğıc mərhələ. Dəqiqləşdirmə mərhələsi. Quraşdırma mərhələsi. Keçid mərhələsi.

Mövzu 24. Seminar - 2 saat

Mövzu 25. Kaskad modeli – 2 saat

Kaskad modelinin tarixi. Kaskad modelinin əsas xüsusiyyəti. Kaskad modelinin mərhələləri.

Mövzu 26. Kaskad modelinin üstünlüyü və çatışmazlıqları – 2 saat

Kaskad modelinin üstünlüyü. Kaskad modelinin çatışmazlıqları.

Mövzu 27. Seminar - 2 saat

Mövzu 28. Prototip modeli – 2 saat

Prototip modelinin mərhələləri. Prototip modelinin üstünlüyü. Prototip modelinin çatışmazlıqları.

Mövzu 29. Spiral modeli. Spiral modelinin üstünlükləri, çatışmazlıqları – 2 saat

Spiral modelinin mərhələləri. Spiral modelinin üstünlükləri. Spiral modelinin çatışmazlıqları.

Mövzu 30. Seminar - 2 saat

Mövzu 31. İnformasiya sisteminin qurulma metodologiyası – 2 saat

Korporativ informasiya sisteminin qurulma metodologiyasının məsələləri. Layihələndirmə texnologiyasının tərkib hissələri. İnformasiya sisteminin layihələndirilməsi, hazırlanması və müşayiət edilməsi texnologiyasına qoyulan ümumi tələblər.

Mövzu 32. Rad metodologiyasının xüsusiyyətləri, əsas prinsipləri – 2 saat

Tətbiqin tez hazırlanması metodologiyası. Tətbiqin tez hazırlanması metodologiyasının xüsusiyyətləri. Rad metodologiyasının əsas prinsipləri.

Mövzu 33. Seminar - 2 saat

Mövzu 34. Obyekt yönlü proqramlaşdırma – 2 saat

İnformasiya obyektlərinin formalaşdırılması. İnformasiya obyektlərinin xüsusiyyətləri.

Mövzu 35. Vizual proqramlaşdırma – 2 saat

Universal vizual proqramlaşdırma. Xüsusişdirilmiş vizual vasitələr.

Mövzu 36. Seminar - 2 saat

Mövzu 37. Verilənlər anbarı konsepsiyası – 2 saat

Qərar qəbuletmənin təminatı sistemi. Verilənlər və ya informasiya anbarı. Verilənlər anbarı konsepsiyasının müddəaları. Qərar qəbuletmənin təminatı sisteminin məqsədləri. Problem sahəsinə yönümlülük. İntegrallaşma. Verilənlərin sabitliyi. Xronologiyanın təminatı.

Mövzu 38. Qərar qəbuletmənin təminatı sistemi – 2 saat

Qərar qəbuletmənin təminatı sisteminin həll etdiyi məsələlər. Verilənlərdən faydalı informasiyanın çıxarılması.

Mövzu 39. Seminar - 2 saat

Mövzu 40. Çoxölçülü model – 2 saat

Çoxölçülü modelin ən çox istifadə olunan variantı. Verilənlərin təsviri. Çoxölçülü modelin əsas anlayışları.

Mövzu 41. Relasiya modeli – 2 saat

Verilənlər anbarında verilənlərin təsviri üçün ənənəvi relasiya üsulu. Relasiya modeli VA – da verilənlərin xüsusi sxemlə təşkil olunması.

Mövzu 42. Seminar - 2 saat

Mövzu 43. Metaverilənlər – 2 saat

Metaverilənlərdən istifadə üsulları. Metaverilənlərin tipləri. Metaverilənlərdən istifadə edilməsinin məqsədləri.

Mövzu 44. Metaverilənlərdən istifadə üsulları – 2 saat

Passiv üsul. Aktiv üsul. Yarımaktiv üsul.

Mövzu 45. Seminar - 2 saat

ƏDƏBİYYAT

1. S.Q.Kərimov "İnformasiya sistemləri" Bakı 2008;
2. Rüstəmov Ə.M. İnformatika, Bakı 2012;
3. Мировые информационные ресурсы: Учебное пособие, Блюминг А. М., Феоктистов Н. А., Дашков И. К. , 2015;
4. Xəlil İsmayılov "İnformasiya Texnologiyaları" Bakı 2009.

**Bakı İdarəetmə və Texnologiya Kollecinin
ixtisas müəllimi Abdullayeva Aysel İltifat qızının
orta ixtisas müəssisələrində təhsil alan tələbələr
üçün “İnformasiya texnologiyası və sistemləri”
fənnindən hazırladığı proqrama**

Rəy

“İnformasiya texnologiyası və sistemləri” fənni üzrə tərtib olunmuş proqram 90 saati əhatə edir. Bura həm nəzəri, həm də praktiki saatlar daxildir. Mövzularda informasiya texnologiyalarının mahiyyəti, inkişafı, məqsədləri, informasiya sisteminin qurulmasının əsas mərhələləri, informasiya sisteminin həyat dövrü, informasiya sisteminin qurulma metodologiyası, verilənlər anbarı konsepsiyası və s. haqqında məlumatlar açıqlanır.

Müəllim Abdullayeva Aysel İltifat qızının “İnformasiya texnologiyası və sistemləri” fənni üzrə tərtib etdiyi proqramın tədrisini mümkün hesab edirəm.

**Bakı İdarəetmə və Texnologiya Kollecinin
ixtisas müəllimi:**

Məmmədova Vüsalə

**Bakı İdarəetmə və Texnologiya
Kollecinin ixtisas müəllimi Abdullayeva Aysel
İltifat qızının orta ixtisas müəssisələrində təhsil
alan tələbələr üçün “İnformasiya texnologiyası
və sistemləri” fənnindən hazırladığı proqrama**

Rəy

Kollecin ixtisas müəllimi A.İ.Abdullayevanın tərtib etdiyi proqramda informasiya texnologiyalarının mahiyyəti, inkişafı, məqsədləri, informasiya sisteminin qurulmasının əsas mərhələləri, informasiya sisteminin həyat dövrü, informasiya sisteminin qurulma metodologiyası, verilənlər anbarı konsepsiyası və s. haqqında məlumatlar açıqlanır.

Müəllim Abdullayeva Aysel İltifat qızının hazırladığı bu proqramın orta ixtisas təhsili müəssisələrində tədris olunmasını məqsədəuyğun hesab edirəm.

